

Plan awaryjny dla *Agrilus planipennis* Fairmaire

(wydanie pierwsze)

Zaopiniowany

na podstawie art. 4 ust. 3 ustawy z dnia 13 lutego 2020 r. o ochronie roślin przed agrofagami
(t.j. Dz. U. z 2023 r., poz. 301)

przez

Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi
oraz **Ministra Klimatu i Środowiska**

Zatwierdzony

na podstawie art. 4 ust. 4 ustawy z dnia 13 lutego 2020 r. o ochronie roślin przed agrofagami

przez

Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Warszawa, lipiec 2023 r.

Plan awaryjny dla
Agrilus planipennis
Fairmaire

Fot. Eduard Jendek (źródło: <https://gd.eppo.int/taxon/AGRLPL/photos>)

Plan awaryjny dla *Agrilus planipennis* Fairmaire

Plan awaryjny został przygotowany w Instytucie Ochrony Roślin – Państwowym Instytucie Badawczym we współpracy z Państwową Inspekcją Ochrony Roślin i Nasiennictwa.

Data przygotowania: 14.12.2020

Aktualizacja: 02.06.2023

Plan awaryjny został wykonany w ramach Programu Wieloletniego 2016–2020: „Ochrona roślin uprawnych z uwzględnieniem bezpieczeństwa żywności oraz ograniczenia strat w plonach i zagrożeń dla zdrowia ludzi, zwierząt domowych i środowiska”, finansowanego przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Plan awaryjny został uzupełniony i zaktualizowany w ramach Dotacji Celowej z budżetu państwa na rok 2022, zadanie pn. „Ochrona roślin dla zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego kraju oraz bezpieczeństwa żywności” wykonywanego na rzecz Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz w ramach Dotacji Celowej z budżetu państwa na rok 2023, zadanie pn. „Monitorowanie i analiza nowych zagrożeń fitosanitarnych ze strony organizmów szkodliwych dla roślin” wykonywanego na rzecz Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Plan został skonsultowany i uzgodniony z Ministerstwem Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz Ministerstwem Klimatu i Środowiska.

Spis treści

WYŁĄCZENIA ODPOWIEDZIALNOŚCI	3
1. CEL I POWÓD OPRACOWANIA PLANU AWARYJNEGO	3
2. PODSUMOWANIE ZAGROŻEŃ POWODOWANYCH PRZEZ <i>AGRILUS PLANIPENNIS</i>.....	3
3. CHARAKTERYSTYKA AGROFAGA	4
3.1. BIOLOGIA.....	4
3.2. WYSTĘPOWANIE	4
3.3. ZAKRES GOSPODARZY	5
3.4. USZKODZENIA	6
4. DIAGNOSTYKA	7
5. OCENA RYZYKA	9
5.1. DROGI PRZENIKANIA.....	9
5.2. PRAWDOPODOBIENSTWO ZASIEDLENIA.....	9
5.3. POTENCJAŁ ROZPRZESTRZENIANIA	9
5.4. WPLYW NA EKONOMIĘ.....	9
5.5. WPLYW NA ŚRODOWISKO NATURALNE.....	9
5.6. OGÓLNA OCENA RYZYKA	10
6. ZAPOBIEGANIE POJAWOWI AGROFAGA	10
6.1. REGULACJE PRAWNE.....	10
6.2. DZIAŁANIA PIORIN ORAZ WSPÓŁPRACA Z INNYMI INSTYTUCJAMI I PODMIOTAMI	12
6.3. ZAGROŻONE OBSZARY	13
6.3.1. <i>Lasy Państwowe i tereny zalesione o innych formach własności, gdzie w skład gatunkowy drzewostanów wchodzi jesion .....</i>	<i>13</i>
6.3.2. <i>Aleje przydrożne .....</i>	<i>13</i>
6.3.3. <i>Zadrzewienia w formie parków i nasadzeń ulicznych w miastach, zadrzewienia cmentarne.....</i>	<i>13</i>
6.3.4. <i>Zadrzewienia wzdłuż rzek i innych wód .....</i>	<i>13</i>
6.3.5. <i>Szkołki, centra ogrodnicze .....</i>	<i>13</i>
6.3.6. <i>Miejsca przetadunku, składowania i przerobu drewna oraz produkcji, naprawy i składowania opakowań drewnianych.....</i>	<i>13</i>
6.3.7. <i>Przejścia graniczne, lotniska, porty, przejścia drogowe i kolejowe, punkty przetadunkowe.....</i>	<i>14</i>
7. DZIAŁANIA W PRZYPADKU PODEJRZENIA I PO POTWIERDZENIU WYSTĄPIENIA AGROFAGA.....	14
7.1. WYKRYCIE W PRZESYŁCE Z PAŃSTWA TRZECIEGO	14
7.1.1. <i>Kraje o największym ryzyku .....</i>	<i>14</i>
7.1.2. <i>Pobranie i postępowanie z próbami .....</i>	<i>15</i>
7.1.3. <i>Sposoby postępowania z przesyłkami roślin porażonych przez agrofaga.....</i>	<i>15</i>
7.1.4. <i>Zakresy odpowiedzialności .....</i>	<i>15</i>
7.2. WYKRYCIE W ROŚLINACH NA ETAPIE ŁAŃCUCHA HANDLOWEGO	16
7.2.1. <i>Pobranie i postępowanie z próbami .....</i>	<i>16</i>
7.2.2. <i>Sposób postępowania w przypadku wystąpienia agrofaga .....</i>	<i>16</i>
7.2.3. <i>Zakresy odpowiedzialności .....</i>	<i>17</i>
7.3. WYKRYCIE W SIEDLISKU (LASY, ALEJE PRZYDROŻNE, PARKI I INNE ZADRZEWIENIA ORAZ NASADZENIA)	17
7.3.1. <i>Pobranie i postępowanie z próbami .....</i>	<i>17</i>
7.3.2. <i>Sposób postępowania w przypadku wystąpienia agrofaga .....</i>	<i>19</i>
7.3.3. <i>Zakresy odpowiedzialności .....</i>	<i>20</i>
8. ZAKOŃCZENIE DZIAŁAŃ W WYNIKU ELIMINACJI AGROFAGA	21
9. FINANSOWANIE.....	21
10. ŹRÓDŁA	21

Wylączenia odpowiedzialności

Treść naukowa i techniczna dokumentu jest aktualna na dzień publikacji. Aktualizacja planu nastąpi w przypadku uzyskania nowych informacji i/lub zmian w sytuacji krajowej bądź międzynarodowej dotyczących danego agrofaga. Plan nie narusza innych przepisów krajowych lub przepisów Unii Europejskiej stosowanych w sposób bezpośredni.

1. Cel i powód opracowania Planu Awaryjnego

Agrilus planipennis jest agrofagiem kwarantannowym, który jest wskazany w załączniku II części A (agrofagi, których występowania nie stwierdzono na terytorium Unii) do rozporządzenia wykonawczego Komisji 2019/2072 oraz agrofagiem priorytetowym, wskazanym w rozporządzeniu delegowanym Komisji (UE) 2019/1702 z dnia 1 sierpnia 2019 r. uzupełniającym rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/2031 przez ustanowienie wykazu agrofagów priorytetowych.

Z perspektywy gospodarczej i środowiskowej UE istotne jest, aby państwa członkowskie podejmowały działania mające na celu zwalczanie *A. planipennis*, a przede wszystkim – dołożenie wszelkich starań, aby ograniczyć jego rozprzestrzenianie się i zminimalizować straty ekonomiczne.

Celami opracowania Planu Awaryjnego są:

- poinformowanie podmiotów profesjonalnych i innych zainteresowanych stron o działaniach, jakie zostaną podjęte przez Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa oraz inne urzędy w przypadku pojawienia się *A. planipennis* na terytorium Polski;
- wyznaczenie i wyszczególnienie działań, które są podejmowane w celu oceny ryzyka stanowionego przez agrofaga;
- określenie działań, które są podejmowane w celu zmniejszenia ryzyka wprowadzenia agrofaga na teren Polski oraz szybkiego wykrycia miejsc jego ewentualnego pojawienia się;
- zapewnienie szybkiej i adekwatnej reakcji na wykrycie agrofaga w celu skutecznego powstrzymania rozprzestrzeniania lub wyeliminowania.

2. Podsumowanie zagrożeń powodowanych przez *Agrilus planipennis*

Agrilus planipennis jest chrząszczem, którego larwy rozwijają się pod korą drzew i krzewów, głównie z rodzaju jesion (*Fraxinus* spp.). Porażane mogą być drzewa już o średnicy pnia ok. 1 cm (np. w szkółkach) (EPPO, 2013). Owad jest w stanie doprowadzić do obumarcia roślin. Jego szkodliwość jest wyższa na terenach nowo zasiedlanych niż na obszarze naturalnego występowania. W Polsce może zagrazić przynajmniej 3 gatunkom jesionów. Dwa z nich występują powszechnie na terenie kraju: jesion wyniosły (rodzimy gatunek występujący w wilgotnych lasach, w tym na siedliskach objętych ochroną w ramach sieci obszarów Natura 2000 i często sadzony w parkach, alejach przydrożnych i innych sztucznych zadrzewieniach) oraz jesion pensylwański (obcy gatunek, spotykany często w różnego rodzaju zadrzewieniach, a także wkraczający do środowisk naturalnych). Trzeci gatunek – jesion mannowy jest coraz częściej nasadzany w Polsce, obcym florze kraju gatunkiem.

Zamieranie jesionu wyniosłego może spowodować zmiany w strukturze i składzie gatunkowym drzewostanów, w których stanowi istotną domieszkę. Wskutek tego może zostać zaburzona organizacja i dynamika funkcjonowania całego ekosystemu, prowadząc potencjalnie do zmian degeneracyjnych oraz wypadania lub ograniczenia występowania kolejnych gatunków.

Zamieranie jesionu pensylwańskiego może doprowadzić do znacznego obniżenia walorów estetycznych zadrzewień przydrożnych i innych, w skład których wchodzi drzewa tego gatunku.

Podatność drzew jesionu wyniosłego, rosnących na obszarze Polski, na *Agilus planipennis* może być znaczna. Polskie jesiony są bowiem często osłabione chorobą, powodującą ich zamieranie oraz występowaniem długotrwałych okresów suszy (na które reagują w pierwszej kolejności rośliny siedlisk wilgotnych, do których zaliczyć można ten gatunek).

3. Charakterystyka agrofaga

Agilus planipennis to średnich rozmiarów, zielono ubarwiony chrząszcz z rodziny bogatkowatych (Buprestidae) występujący pierwotnie na obszarze wschodniej Azji. Larwy *A. planipennis* żerują pod korą drzew i krzewów z rodzaju *Fraxinus* (jesion) i są szczególnie destrukcyjne dla żywicieli na nowo zajmowanych terenach. Masowe zamieranie jesionów spowodowane przez ten gatunek odnotowano m.in. w Ameryce Północnej oraz w europejskiej części Rosji.

3.1. Biologia

Larwy żerują pod korą jesionów. Cykl rozwojowy trwa zwykle rok, w regionach chłodniejszych może się jednak przedłużać do dwóch lat. Chrząszcze po opuszczeniu drzew żywicielskich (wiosna – wczesne lato) odbywają żer na liściach jesionów i przystępują do rozrodu.

Więcej informacji można odnaleźć m.in. na stronach:

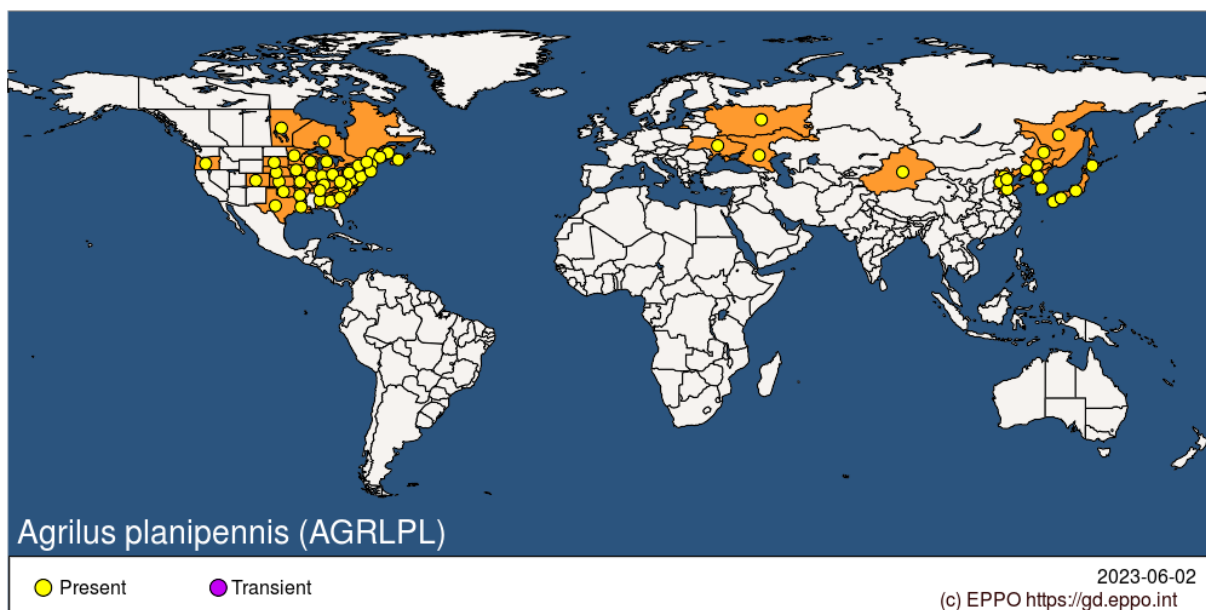
<https://www.efsa.europa.eu/en/supporting/pub/en-1945>

<https://gd.eppo.int/taxon/AGRLPL>

<https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0033185>

3.2. Występowanie

Gatunek pochodzi ze wschodniej Azji. Obecnie występuje w Ameryce Północnej, części regionów Azji oraz we wschodniej Europie (Rosja, Ukraina).

Ryc. 1. Rozmieszczenie *Agrilus planipennis* (dane z dnia 02.06.2023 r.)

Aktualne dane znajdują się na stronie: <https://gd.eppo.int/taxon/AGRLPL/distribution>

3.3. Zakres gospodarzy

Przedstawiony poniżej wykaz roślin żywicielskich uwzględnia rośliny, które można spotkać na terenie Polski z wyszczególnieniem środowisk, w których występują:

1. Rośliny ozdobne nasadzone w warunkach zewnętrznych, zimujące w warunkach Polski (parki, ogrody, przestrzeń miejska)
 Drzewa i krzewy: jesiony (*Fraxinus* spp.). Na obszarze Polski, głównie w lasach i różnego rodzaju zadrzewieniach, występuje jesion wyniosły (*Fraxinus excelsior*). Dość powszechny jest jesion pensylwański (*Fraxinus pennsylvannica*), który spotykany jest głównie w alejach przydrożnych i innych sztucznych zadrzewieniach, rozsiewający się też do środowisk takich jak lasy i zadrzewienia nadrzeczne. Oba wymienione gatunki uważane są za żywicieli głównych *Agrilus planipennis*. Rzadziej można spotkać w kraju jesion mannowy (*Fraxinus ornus*). Sporadycznie mogą być spotykane inne gatunki jesionów w uprawie szkółkarskiej, amatorskiej, w ogrodach dendrologicznych lub innych miejscach (m.in. jesion wąskolistny – *F. angustifolia*, jesion koreański – *F. chinensis*, jesion amerykański – *F. americana*).
2. Drzewa i krzewy występujące w środowisku naturalnym
 Na obszarze Polski pospolicie występuje gatunek rodzimy – jesion wyniosły (*Fraxinus excelsior*). Dość powszechny jest też jesion pensylwański (*Fraxinus pennsylvannica*).

W literaturze wymieniane są również inne rośliny żywicielskie agrofaga, jednak mają one aktualnie status żywicieli wątpliwych. Rośliny te rzadko występują na terytorium Polski, trafiają do kraju incydentalnie. Wymienić tu należy takie rośliny jak: orzech ajlantolistny (*Juglans ailantifolia*), orzech mandzurski (*Juglans mandshurica*), wiąz Dawida (*Ulmus davidiana*) oraz skrzydłorzech japoński (*Pterocarya rhoifolia*). W warunkach doświadczalnych stwierdzono, że pełen rozwój szkodnika możliwy jest też na oliwce europejskiej (*Olea europaea*) (Cipollini i wsp., 2017).

3.4. Uszkodzenia

Chrzążcze uszkadzają liście drzew. Larwy po wylęgu drążą długie serpentynowate korytarze w kambium i bielu, wypełnione brązowymi trocinami i odchodami (Fot. 1). Szerokość chodników ulega stopniowemu zwiększaniu wraz z rozwojem larw. W wyniku reakcji obronnej drzewa powstają pionowe pęknięcia chodników larwalnych, długości 5–10 mm. Na końcu chodnika larwalnego, tuż pod powierzchnią kory lub w wierzchnich warstwach drewna (jeżeli kora jest cienka), larwa wygryza komorę poczwarkową, w której zimuje, a wiosną ulega przepoczwarczeniu. Żerowiska larw *A. planipennis* nie są widoczne z zewnątrz, można je zaobserwować dopiero po zerwaniu fragmentu kory. Zasiedlenie drzew objawia się zamieraniem ich fragmentów, a następnie całych roślin. Dopiero po wydostaniu się spod kory nowego pokolenia chrząszczy, można na niej dostrzec charakterystyczne otwory wylotowe w kształcie litery “D” (Fot. 2). Istotnym jest, iż obecnie na terenie m.in. Polski jesiony wyniosłe zamierają z powodu choroby wywoływanej przez grzyb *Hymenoscyphus fraxineus* – objawy choroby i żerowania larw *A. planipennis* mogą być bardzo podobne. Pewność zasiedlenia drzewa przez larwy chrząszcza uzyskuje się dopiero po odnalezieniu żerowisk owada pod korą. Osłabione czynnikami chorobowymi drzewa są bardziej podatne na zasiedlenie przez owady, w tym *A. planipennis*.

Fot. 1. Ślady żerowania *Agrilus planipennis*

(źródło: Daniel A. Herms, The Ohio State University (US), EPPO, 2020)

Fot. 2. Otwór wyjściowy chrząszcza *A. planipennis* w drzewku jesionu o średnicy pnia ok. 1 cm (fot. YN Baranchikov, EPPO, 2013)

4. Diagnostyka

W Polsce występuje kilkanaście gatunków chrząszczy z rodzaju *Agrilus*, które przypominają *A. planipennis*. Zdecydowana większość z nich nie jest związana pokarmowo z jesionami (wyjątek stanowi np. *A. convexicollis* – gatunek stosunkowo rzadko notowany w kraju na jesionach), ale mogą zostać przypadkowo odłowione w trakcie prowadzonych przez Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa (PIORiN) działań kontrolnych. Odnalezione chrząszcze oraz larwy można wstępnie zidentyfikować na podstawie poniżej opisanych cech. Niemniej, aby jednoznacznie oznaczyć gatunek, należy wykonać dokładną analizę cech morfologicznych wykrytych chrząszczy i larw ostatniego stadium pod mikroskopem stereoskopowym przy użyciu kluczy do oznaczania (Chamorro i wsp., 2012, 2015).

Chrząszcze *A. planipennis* mają długość 8,5–14 mm, ciało wąskie, wydłużone, barwy niebieskozielonej z metalicznym połyskiem. Powierzchnia ciała jest gładka z delikatną mikrorzeźbą. Głowa jest nieco szersza od przedplecza. Czułki są zbliżone długością do szerokości głowy (Fot. 3). Dla porównania, dorosłe chrząszcze gatunku *A. convexicollis*, są mniejsze (długość 3,5–5,5 mm), barwy brązowo-zielonej. Larwy *A. planipennis* są beznogie, barwy białokremowej, z silnie rozwiniętym przedtułowiem i brązową głową wciśniętą w przedtułów, długości 26–32 mm (Fot. 4).

W celach oznaczenia można zastosować także metody molekularne. Markery mitochondrialne dla *A. planipennis* są dostępne w bazie BOLD (Barcode of Life Data System: https://www.boldsystems.org/index.php/Public_SearchTerms?query=DS-AGRILUS1; Kelnarova i wsp., 2019).

Badania laboratoryjne są realizowane w laboratoriach Głównego Inspektoratu Ochrony Roślin i Nasiennictwa z zastosowaniem przyjętej metodyki. Pobrana przez inspektorów WIORiN próba zostaje przesłana do Laboratorium GIORiN celem poddania analizom laboratoryjnym.

W przypadku uzyskania pozytywnego wyniku identyfikacji szkodnika metodą mikroskopową (morfologiczno-metryczną), okazy owadów są poddawane kolejnemu badaniu w celu potwierdzenia identyfikacji (zgodnie z odrębnymi wytycznymi PIORiN).

Szczegółowe informacje dostępne są na stronie:

<https://efsa.onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.2903/sp.efsa.2020.EN-1945>

Agrilus planipennis (AGRLPL) - <https://gd.eppo.int>

Fot. 3. Chrząszcz *Agrilus planipennis*
(<https://gd.eppo.int/taxon/AGRLPL/photos>; Eduard Jendek, Słowacja)

Agrilus planipennis (AGRLPL) - <https://gd.eppo.int>

Fot. 4. Larwa *Agrilus planipennis* we fragmencie żerowiska
(<https://gd.eppo.int/taxon/AGRLPL/photos>; Daniel A. Herms, The Ohio State University, USA)

5. Ocena ryzyka

W przypadku rozprzestrzenienia się *Agrilus planipennis* w Polsce, zagrożone będą jesiony powszechnie występujące na terenach kraju. Szczególnie zagrożony jest jesion wyniosły, który często osłabiony jest inną chorobą przyczyniającą się do jego zamierania (wywoływaną przez grzyb *Hymenoscyphus fraxineus*).

5.1. Drogi przenikania

Najbardziej prawdopodobną drogą jaką gatunek może dostać się na obszar Polski jest transport zasiedlonego drewna, wliczając w to drewniane materiały opakowaniowe oraz materiał szkółkarski z obszarów występowania *A. planipennis*. Owad ten również sprawnie lata, jednak zasięg rozprzestrzeniania się tą drogą jest zdecydowanie mniejszy.

Opis dróg dostępny w PRA na stronie:

<https://www.plantquarantine.pl/pl/artukul/agrilus-planipennis/1673/1329.html>

5.2. Prawdopodobieństwo zasiedlenia

Na obszarze Polski nie stwierdzono występowania czynników, które mogłyby limitować zasiedlenie i rozprzestrzenianie się gatunku. Prawdopodobnie warunki klimatyczne będą odpowiednie dla rozwoju szkodnika, a powszechność występowania roślin żywicielskich pozwoli na stopniowe poszerzanie jego zasięgu naturalną drogą (loty chrząszczy).

5.3. Potencjał rozprzestrzeniania

Szacuje się, że gatunek rocznie poszerza zasięg swojego występowania o mniej niż 1500 m (aktywny lot owadów i lokalny transport drewna), z wyłączeniem incydentalnych zawleczeń na duże odległości. Jednak jest to wartość uśredniona i z 98% prawdopodobieństwem poszerzanie zasięgu zawiera się w przedziale od 100 do 10 000 m (EFSA, 2020). Autorzy wcześniejszych publikacji podają tempo poszerzania zasięgu od 40 do 80 km/rok (Valenta i wsp., 2016).

5.4. Wpływ na ekonomię

Jesion wyniosły jest jednym z najcenniejszych, szlachetnych gatunków rodzimych drzew liściastych, którego drewno wykorzystywane jest w różnych dziedzinach gospodarki (jako okleiny, do produkcji mebli, okładzin, parkietu, jako drewno konstrukcyjne, specjalne drewno do wyrobu sprzętu sportowego, do budowy łodzi, osadzania narzędzi ręcznych oraz wielu innych). W przypadku wyniszczenia przez *A. planipennis* polskich jesionów, surowiec w postaci drewna nie będzie dostępny, co będzie miało negatywne skutki ekonomiczne dla gospodarki. Ponadto, wymiany będą wymagały drzewa alejowe oraz tworzące zadrzewienia parkowe, miejskie i inne. W USA, gdzie jesiony powszechnie wykorzystywano w wyżej wymienionych celach, oszacowano ten koszt na 26 miliardów dolarów (Herms i wsp., 2014).

5.5. Wpływ na środowisko naturalne

Rozpad drzewostanów, w skład których wchodzi jesion wyniosły, będzie miał istotny, negatywny wpływ ekologiczny. Nastąpi zmiana składu gatunkowego drzewostanów,

a w konsekwencji daleko idące zmiany w różnorodności biologicznej. Jesion wyniosły jest jednym z gatunków tworzących lub domieszkowych na siedliskach objętych ochroną m.in. w sieci obszarów Natura 2000: łąg jesionowo-wiązowy (*Ficario vernaе-Ulmetum minoris*) – siedlisko Natura 2000 – 91F0, grąd subatlantycki (9160), grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (9170), jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stokach i zboczach (9180).

5.6. Ogólna ocena ryzyka

Rozprzestrzenianie *A. planipennis* w Polsce może doprowadzić do wymarcia jesionów na terenie kraju, co będzie miało znaczące negatywne skutki, zarówno ekonomiczne, jak i dla środowiska naturalnego.

6. Zapobieganie pojawowi agrofaga

- Kontrole importowanego drewna (w każdej formie) i materiału szkółkarskiego gatunków żywicielskich z obszarów zasiedlonych przez agrofaga.
- W przypadku wykrycia gatunku w odległości ok. 80 km od granic Polski, należy rozważyć użycie pułapek do odłowu chrząszczy *A. planipennis* na terenach położonych najbliższej zasiedlonych obszarów.

6.1. Regulacje prawne

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/2031 z dnia 26 października 2016 r. w sprawie środków ochronnych przeciwko agrofagom roślin, zmieniające rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 228/2013, (UE) nr 652/2014 i (UE) nr 1143/2014 (Dz. Urz. UE L317 z 23.11.2016, str. 4-104)

link do wersji skonsolidowanej:

<https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/2031/2019-12-14>

Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2019/1702 z dnia 1 sierpnia 2019 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/2031 przez ustanowienie wykazu agrofagów priorytetowych (Dz.U. UE L260 z 11.10.2019, str. 8-10)

[https://eur-lex.europa.eu/legal-](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/AUTO/?uri=CELEX:32019R1702&qid=1608635979714&rid=3)

[content/AUTO/?uri=CELEX:32019R1702&qid=1608635979714&rid=3](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/AUTO/?uri=CELEX:32019R1702&qid=1608635979714&rid=3)

Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2019/2072 z dnia 28 listopada 2019 r. ustanawiające jednolite warunki wykonania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/2031 w sprawie środków ochronnych przeciwko agrofagom roślin i uchylające rozporządzenie Komisji (WE) nr 690/2008 oraz zmieniające rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2018/2019 (Dz. Urz. UE L319 z 10.12.2019, str. 1)

link do wersji skonsolidowanej:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02019R2072-20220714>

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/625 z dnia 15 marca 2017 r. w sprawie kontroli urzędowych i innych czynności urzędowych przeprowadzanych w celu zapewnienia stosowania prawa żywnościowego i paszowego oraz zasad dotyczących zdrowia i dobrostanu zwierząt, zdrowia roślin i środków ochrony roślin, zmieniające rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 999/2001, (WE) nr 396/2005, (WE) nr 1069/2009, (WE) nr 1107/2009, (UE) nr 1151/2012, (UE) nr 652/2014, (UE) 2016/429 i (UE) 2016/2031,

rozporządzenia Rady (WE) nr 1/2005 i (WE) nr 1099/2009 oraz dyrektywy Rady 98/58/WE, 1999/74/WE, 2007/43/WE, 2008/119/WE i 2008/120/WE, oraz uchylające rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 854/2004 i (WE) nr 882/2004, dyrektywy Rady 89/608/EWG, 89/662/EWG, 90/425/EWG, 91/496/EWG, 96/23/WE, 96/93/WE i 97/78/WE oraz decyzję Rady 92/438/EWG (rozporządzenie w sprawie kontroli urzędowych) Tekst mający znaczenie dla EOG. (Dz.U. UE L95 z 7.04.2017, str. 1)

link do wersji skonsolidowanej:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A02017R0625-20220128>

Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2019/2130 z dnia 25 listopada 2019 r. ustanawiające szczegółowe przepisy dotyczące działań przeprowadzanych podczas kontroli dokumentacji, kontroli identyfikacyjnych i kontroli bezpośrednich oraz po tych kontrolach w odniesieniu do zwierząt i towarów podlegających kontrolom urzędowym w punktach kontroli granicznej. Tekst mający znaczenie dla EOG. (Dz. Urz. UE L321 z 12.12.2019, str. 128–138)

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX:32019R2130>

Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2021/2285 z dnia 14 grudnia 2021 r. zmieniające rozporządzenie wykonawcze (UE) 2019/2072 w odniesieniu do wykazów agrofagów oraz zakazów i wymogów dotyczących wprowadzania do Unii i przemieszczania na jej terytorium roślin, produktów roślinnych i innych przedmiotów oraz uchylające decyzje 98/109/WE i 2002/757/WE oraz rozporządzenia wykonawcze (UE) 2020/885 i (UE) 2020/1292 (Dz. Urz. UE L458 z 22.12.2021, str. 173—283)

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/pl/TXT/?uri=CELEX%3A32021R2285>

Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2020/1164 z dnia 6 sierpnia 2020 r. wprowadzające czasowe odstępstwo od niektórych przepisów rozporządzenia wykonawczego (UE) 2019/2072 w odniesieniu do środków zapobiegających wprowadzaniu do Unii i rozprzestrzenianiu się w Unii agrofaga *Agrilus planipennis* Fairmaire z Kanady i Stanów Zjednoczonych (Dz. Urz. UE L258 z 7.08.2020, str. 6-8)

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/AUTO/?uri=CELEX:32020R1164&qid=1608023646755&rid=4>

Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2020/1002 z dnia 9 lipca 2020 r. ustanawiające odstępstwo od rozporządzenia wykonawczego (UE) 2019/2072 w odniesieniu do wymogów dotyczących wprowadzania do Unii drewna jesionu pochodzącego ze Stanów Zjednoczonych lub przetwarzanego w Stanach Zjednoczonych (Dz. Urz. UE L221 z 10.7.2020, str. 122—126)

link do wersji skonsolidowanej:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A02020R1002-20200710>

Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2020/918 z dnia 1 lipca 2020 r. ustanawiające odstępstwo od rozporządzenia wykonawczego (UE) 2019/2072 w odniesieniu do wymogów dotyczących wprowadzania do Unii drewna jesionu pochodzącego z Kanady lub przetwarzanego w Kanadzie (Dz. Urz. UE L209, 2.7.2020, str. 14–18)

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/pl/TXT/?uri=CELEX%3A32020R0918&qid=1608023646755>

Ustawa z dnia 13 lutego 2020 r. o ochronie roślin przed agrofagami (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 301)

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20230000301>

Ustawa z dnia 13 lutego 2020 r. o Państwowej Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 288)

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20230000288>

6.2. Działania PIORiN oraz współpraca z innymi instytucjami i podmiotami

Do działań PIORiN należą m.in.: przeprowadzanie kontroli fitosanitarnej na obecność *A. planipennis*, w drewnie roślin żywicielskich, wliczając w to drewniane materiały opakowaniowe, oraz roślinach, w szczególności roślinach przeznaczonych do sadzenia (innych niż nasiona, rośliny w kulturach tkankowych (in vitro) oraz rośliny akwariowe), w ramach granicznej kontroli fitosanitarnej towarów pochodzących z krajów trzecich, monitoring materiału roślinnego pochodzącego z krajów trzecich przemieszczanego z innych państw członkowskich Unii, monitoring występowania agrofaga na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, tworzenie materiałów informacyjnych (dostępnych m.in. na stronie: <http://piorin.gov.pl>).

Działania kontrolne przesyłek z państw trzecich są realizowane zgodnie z zasadami wynikającymi z przepisów rozporządzenia 2017/625, rozporządzeń wykonawczych i delegowanych oraz przepisów krajowych (w szczególności ustawy o ochronie roślin przed agrofagami). Czynności kontrolne obejmują kontrolę dokumentacji, w tym sprawdzenie, czy do towaru dołączone zostały wymagane dokumenty, kontrolę identyfikacyjną (określenie tożsamości towaru) i kontrolę bezpośrednią w celu określenia zdrowotności roślin, produktów roślinnych lub przedmiotów, która obejmuje ocenę wizualną towaru, oraz wg potrzeb, pobieranie próbek do badań laboratoryjnych i ich analizę w laboratoriach GIORiN.

Zgodnie z art. 21 ustawy o Państwowej Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa osoby wykonujące czynności kontrolne lub inne zadania Inspekcji określone w ustawie lub w przepisach odrębnych są uprawnione do m.in.: wstępu na grunty (także prywatne), w tym grunty leśne, oraz do obiektów, pomieszczeń i środków transportu; dokonywania oględzin oraz bezpłatnego pobierania próbek do badań laboratoryjnych lub ocen.

Instytucje naukowe powinny rozpowszechniać wiedzę na temat możliwości zawleczenia *Agrilus planipennis* i związanych z tym zagrożeń. Informacje na ten temat mogą być podawane do publicznej wiadomości m.in. w formie ulotek informacyjnych, publikacji w pismach branżowych, informacji udostępnianych na stronach internetowych (np. Platformie Sygnalizacji Agrofagów: www.agrofagi.com.pl). Ponadto, w przypadku wykrycia agrofaga w kraju konieczne będzie przeprowadzenie badań na temat jego biologii, zwalczania, itp.

Podmioty profesjonalne powinny kontrolować szkółki, punkty obrotu materiałem roślinnym, miejsca przerobu i składowania drewna oraz miejsca wytwarzania, naprawy i składowania drewnianych materiałów opakowaniowych pod kątem wystąpienia *A. planipennis*. W przypadku, gdy podmiot profesjonalny podejrzewa lub dowie się o wystąpieniu agrofaga jest zobowiązany do natychmiastowego powiadomienia PIORiN, a także, jeżeli ma to zastosowanie, niezwłocznego podjęcia działań zabezpieczających, aby zapobiec jego zadomowieniu się i rozprzestrzenianiu (art. 14 Rozp. 2016/2031).

Również każda inna osoba, niebędąca podmiotem profesjonalnym, która dowie się o występowaniu agrofaga lub ma powody, by podejrzewać takie występowanie, natychmiast powinna powiadomić o tym PIORiN (art. 15 Rozp. 2016/2031).

6.3. Zagrożone obszary

6.3.1. Lasy Państwowe i tereny zalesione o innych formach własności, gdzie w skład gatunkowy drzewostanów wchodzi jesion

- a) Obszar: całe terytorium Polski z wyjątkiem wysokich gór.
- b) Opis siedliska: lasy.
- c) Wskazówki do monitoringu: wyszukując żerowisk *A. planipennis* w pierwszej kolejności należy sprawdzać zamierające jesiony rosnące na stanowiskach nasłonecznionych, najlepiej na skraju lasów. W celu potwierdzenia obecności *A. planipennis* konieczne jest stwierdzenie żerowisk larw tego gatunku pod korą. Wskazywać mogą na to charakterystyczne otwory wylotowe chrząszczy, które obserwuje się na drzewkach o średnicy nawet ok. 1 cm (Fot. 2). Również w tych miejscach warto wywieszać pułapki służące do odłowu chrząszczy, szczegółowo opisane w pkt. 7.3.2.

6.3.2. Aleje przydrożne

- a) Obszar: całe terytorium Polski z wyjątkiem wysokich gór.
- b) Opis siedliska: pobocza dróg na obszarze całego kraju, gdzie w skład gatunkowy alei przydrożnych wchodzi jesion.
- c) Wskazówki do monitoringu: zgodnie z pkt. 6.3.1.c.

6.3.3. Zadrzewienia w formie parków i nasadzeń ulicznych w miastach, zadrzewienia cmentarne

- a) Obszar: całe terytorium Polski z wyjątkiem wysokich gór.
- b) Opis siedliska: obszary miast i miejscowości na terenie całego kraju, gdzie zadrzewienia tworzą m.in. jesiony.
- c) Wskazówki do monitoringu: zgodnie z pkt. 6.3.1.c.

6.3.4. Zadrzewienia wzdłuż rzek i innych wód

- a) Obszar: całe terytorium Polski z wyjątkiem wysokich gór
- b) Opis siedliska: zadrzewienia niebędące lasami rosnące wzdłuż rzek i na brzegach zbiorników wodnych, w skład których wchodzi jesion.
- c) Wskazówki do monitoringu: zgodnie z pkt. 6.3.1.c.

6.3.5. Szkółki, centra ogrodnicze

- a) Obszar: całe terytorium Polski z wyjątkiem wysokich gór.
- b) Opis siedliska: szkółki, gdzie uprawiane są jesiony oraz miejsca ich sprzedaży.
- c) Wskazówki do monitoringu: zgodnie z pkt. 6.3.1.c.

6.3.6. Miejsca przeladunku, składowania i przerobu drewna oraz produkcji, naprawy i składowania opakowań drewnianych

- a) Obszar: całe terytorium Polski.

- b) Opis siedliska: miejsca przeładunku drewna oraz towarów zaopatrzonych w opakowania drewniane, szczególnie z korą, zwłaszcza pochodzących z krajów występowania szkodników, składowiska drewna, tartaki, magazyny towarów zaopatrzonych w opakowania drewniane, miejsca produkcji, składowania i reperacji palet.
- c) Wskazówki do monitoringu: w drewnie i materiałach drzewnych, drewnianych materiałach opakowaniowych (palety, deski sztauerskie) monitoring powinien skupić się na ocenie wizualnej wierzchnich oraz podkorowych warstw drewna, w celu zlokalizowania jaj, larw lub poczwerek szkodników oraz otworów wylotowych chrząszczy w kształcie litery „D”.

6.3.7. Przejścia graniczne, lotniska, porty, przejścia drogowe i kolejowe, punkty przeładunkowe

- a) Obszar: terytorium Polski.
- b) Opis siedliska: wszystkie możliwe miejsca, gdzie materiał z zagranicy dostaje się na teren Polski.
- c) Wskazówki do monitoringu: na sprowadzanych drzewach, drewnie należy poszukiwać pod powierzchnią kory tuneli (powstałych w wyniku żerowania larw) oraz na powierzchni otworów wylotowych dorosłych osobników, stosować pułapki do odłowu imagines.

7. Działania w przypadku podejrzenia i po potwierdzeniu wystąpienia agrofaga

W przypadku wykrycia agrofaga w przesyłkach importowanych spoza UE, partiach materiału roślinnego będących w obrocie na terytorium kraju oraz roślinach rosnących na terytorium kraju, PIORiN podejmuje stosowne działania w celu zwalczania agrofaga oraz ograniczenia jego rozprzestrzeniania się.

W przypadku wykrycia agrofaga, działania PIORiN mogą obejmować podjęcie współpracy z organami administracji lokalnej (wójtowie, burmistrzowie) oraz Państwowym Gospodarstwem Leśnym „Lasy Państwowe” (wykrycie w drzewostanach), zarządcami terenów zielonych, Generalną Dyрекcją Dróg i Autostrad (wykrycie w zadrzewieniach przydrożnych) oraz Państwowym Gospodarstwem Wodnym Wody Polskie (wykrycia w zadrzewieniach wzdłuż rzek i innych cieków wodnych). Do istotnych zadań należy również upowszechnianie wiedzy na temat *A. planipennis* jako potencjalnego zagrożenia dla roślin uprawnych, poprzez stosowne publikacje i informacje zamieszczane na stronie www.piorin.gov.pl oraz zlecenie instytucjom naukowym badań odnoszących się do agrofaga, w miarę potrzeb.

W przypadku, gdy posiadacz (strona) nie wprowadza środków fitosanitarnych stosuje się przepisy ustawy o ochronie roślin przed agrofagami w zakresie administracyjnych kar pieniężnych (art. 58 ust. 3) oraz przepisy ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

7.1. Wykrycie w przesyłce z państwa trzeciego

7.1.1. Kraje o największym ryzyku

USA, Kanada, Japonia, Chiny, Korea Południowa, Korea Północna, Rosja, Ukraina, prawdopodobnie Białoruś z uwagi na sąsiedztwo z krajami, gdzie stwierdzono *A. planipennis*.

7.1.2. Pobranie i postępowanie z próbkami

Kontrole danego materiału, którego import jest dopuszczony, pochodzącego z wszystkich krajów trzecich, należy wykonywać na określonych poziomach ufności, ustalonych w załączniku III do rozporządzenia wykonawczego Komisji (UE) 2019/2130. Na podstawie tego wymagania przygotowuje się plan kontroli, korzystając z tabeli I ujętej w Międzynarodowym Standardzie w zakresie Środków Fitosanitarnych (ISPM) nr 31. Kontrole te mogą obejmować także niszczące metody pobierania próbek.

Procedury pobierania i postępowania z próbkami opisano w pkt. 7.3.1.

7.1.3. Sposoby postępowania z przesyłkami roślin porażonych przez agrofaga

W przypadku wykrycia agrofaga w przesyłkach importowanych spoza UE, podejmowane są działania, zgodnie z przepisami rozporządzenia 2017/625, w szczególności art. 66–68. W odniesieniu do przesyłki pochodzącej z państwa trzeciego, mogą być podjęte następujące działania: zniszczenie, ponowne wysłanie poza Unię oraz poddanie szczególnemu traktowaniu lub zastosowanie innych środków (np. poddanie określonym zabiegom).

Wytyczne w przypadku wykrycia agrofaga w przesyłce roślin:

- przesyłka roślin porażonych przez agrofaga może być zniszczona przez spalenie w spalarniach na przejściach granicznych lub w ich pobliżu, pod nadzorem właściwego wojewódzkiego inspektora ochrony roślin i nasiennictwa;
- niewielka ilość porażonych materiałów, które są przewożone w bagażach pasażerów może zostać zniszczona poprzez parowanie lub zamrożona i następnie przekazana do utylizacji; za działania te odpowiada Krajowa Administracja Skarbowa;
- środki transportu, którymi przewożono przesyłkę powinny być poddane dezynsekcji, a jej opakowania poddane dezynsekcji lub zniszczone, pod nadzorem właściwego wojewódzkiego inspektora ochrony roślin i nasiennictwa;
- jeżeli przed zniszczeniem przesyłki istnieje wysokie ryzyko ucieczki owadów należy zastosować zabieg insektycydem lub/i fumigacji;
- działy Nadzoru Fitosanitarne we współpracy z Oddziałami WIORiN dokonują oceny, czy wymagane jest ustanowienie obszaru wyznaczonego (zgodnie z art. 18 rozporządzenia (UE) 2016/2031), np. w przypadku, gdy nastąpi uwolnienie się agrofaga z przesyłki, po otwarciu środka transportu, kontenera itp., uwzględniając m.in. elementy wskazane w pkt.7.3.2.

7.1.4. Zakresy odpowiedzialności

- Oddziały Graniczne PIORiN: kontrola fitosanitarna przesyłek towarów, określenie środków w przypadku wykrycia agrofaga w przesyłce towaru; nadzór nad wykonaniem przez podmiot środków fitosanitarnych dotyczących porażonych przesyłek; wystawienie notyfikacji dotyczącej przechwycenia agrofaga;
- Laboratoria GIORiN: identyfikacja agrofaga.

7.2. Wykrycie w roślinach na etapie łańcucha handlowego

7.2.1. Pobranie i postępowanie z próbami

Procedury pobierania i postępowania z próbami opisano w pkt. 7.3.1.

7.2.2. Sposób postępowania w przypadku wystąpienia agrofaga

Działania realizowane zgodnie z zasadami wynikającymi z przepisów rozporządzenia 2016/2031 oraz rozporządzeń wykonawczych i delegowanych oraz przepisów krajowych, w szczególności ustawy o ochronie roślin przed agrofagami.

Podejmowane działania powinny uwzględniać indywidualną ocenę sytuacji w każdym przypadku, w szczególności czas wykrycia (sezon/poza sezonem wegetacyjnym), czas przebywania roślin w danym punkcie (rośliny uprawiane w danej lokalizacji, do niej przemieszczone), zagrożenie rozprzestrzeniania się agrofaga na rośliny, które znajdują/znajdowały się w punkcie oraz w jego sąsiedztwie.

W szczególności działania mogą obejmować:

- ocenę zasięgu porażenia w punkcie produkcji lub obrotu handlowego, przetwarzania i składowania drewna oraz innych lokalizacjach zidentyfikowanych jako powiązane z porażonym materiałem oraz, o ile jest możliwe, ustalenie użytkowników ostatecznych (do których trafił porażony materiał); określenie środków fitosanitarnych, które należy zastosować wobec porażonych roślin, partii drewna i opakowań, które towarzyszyły porażonemu materiałowi; kontrolę zdrowotności pozostałych roślin i drewna, w tym także w kolejnych sezonach;
- zniszczenie porażonych roślin i ich części, drewna oraz drewnianych materiałów opakowaniowych, o ile jest to konieczne po pocięciu lub porąbaniu (rozdrobieniu) na mniejsze kawałki; materiał należy umieścić w workach foliowych i zniszczyć w spalarniach, pod nadzorem właściwego wojewódzkiego inspektora ochrony roślin i nasiennictwa;
- dezynsekcję pomieszczeń i innych miejsc, w których przechowywany był porażony materiał roślinny i jego opakowania; do dezynsekcji środków transportu i opakowań można stosować insektycydy zarejestrowane do zwalczania postaci dorosłych bogatkowatych (Buprestidae); po zarejestrowaniu środków ochrony roślin do zwalczania *A. planipennis*, należy prowadzić zabiegi z użyciem tych środków;
- gdy całość przesyłki nie została zatrzymana i część roślin została przemieszczona do innych podmiotów, należy przeprowadzić odpowiednie postępowanie tzw. śledzenie, i przy współdziałaniu odpowiedniego podmiotu profesjonalnego (zgodnie z art. 14 rozporządzenia (UE) 2016/2031) zapewnić zniszczenie również tych roślin, w tym, jeżeli jest to możliwe, będących w posiadaniu użytkowników ostatecznych; należy podjąć działania informacyjne, aby dotrzeć do wszystkich ewentualnych użytkowników, w formie np. ogłoszeń w punktach sprzedaży roślin, informacjach zamieszczanych na stronach WIORiN;
- ustalenie obszaru wyznaczonego (opisane w pkt. 7.3.2) – o ile ma zastosowanie, na podstawie oceny indywidualnej sytuacji, np. gdy prawdopodobne jest, że szkodnik uległ rozprzestrzenieniu się z porażonej partii, z uwzględnieniem także przesłanek pozwalających na odstępstwo – art. 18 ust. 4 rozporządzenia 2016/2031);
- działania informacyjne – w obrębie wyznaczonych obszarów Działu Nadzoru Fitosanitarnego we współpracy z Oddziałami WIORiN powinny podnosić świadomość społeczną w zakresie zagrożenia ze strony szkodnika oraz środków fitosanitarnych

przyjętych w celu zapobieżenia jego dalszemu rozprzestrzenianiu się poza dany obszar; istotne jest, aby ogół społeczeństwa, podróżni i odpowiednie podmioty zawodowe byli poinformowani o granicach wyznaczonych obszarów, w tym granicach strefy porażenia i strefy buforowej oraz o zastosowaniu nakazanych środków fitosanitarnych.

7.2.3. Zakresy odpowiedzialności

- Oddziały WIORiN: kontrola fitosanitarna materiału roślinnego; uczestniczenie w ocenie źródła i zasięgu porażenia; jeżeli ma zastosowanie, uczestniczenie w ustaleniu obszaru wyznaczonego; uczestniczenie w określeniu środków i nadzór nad zrealizowaniem tych środków; nadzór nad działaniami podejmowanymi przez podmioty profesjonalne w celu zwalczania i ograniczenia występowania agrofaga;
- Dział Nadzoru Fitosanitarnego WIORiN: koordynowanie działań; ocena źródła i zasięgu porażenia; ustalenie obszaru wyznaczonego; określenie środków fitosanitarnych, które wymagają zastosowania; przygotowanie notyfikacji o wykryciu agrofaga; współpraca z innymi WIORiN oraz GIORiN (Biurem Nadzoru Fitosanitarnego i Współpracy Międzynarodowej oraz Centralnym Laboratorium); współpraca z innymi instytucjami/urzędami z poziomu województwa; prowadzenie szkoleń dla pracowników Inspekcji;
- Laboratoria GIORiN: identyfikacja agrofaga;
- Biuro Nadzoru Fitosanitarnego i Współpracy Międzynarodowej GIORiN: wsparcie WIORiN przy ustaleniu obszaru wyznaczonego i środków fitosanitarnych; koordynowanie współpracy pomiędzy WIORiN; wprowadzenie do systemu KE informacji o wykryciu szkodnika; współpraca z organizacjami ochrony roślin innych państw członkowskich Unii i Komisją Europejską; współpraca ze środowiskiem naukowym i innymi instytucjami/urzędami z poziomu centralnego; prowadzenie szkoleń o charakterze kaskadowym dla pracowników Inspekcji.

7.3. Wykrycie w siedlisku (lasy, aleje przydrożne, parki i inne zadrzewienia oraz nasadzenia)

7.3.1. Pobranie i postępowanie z próbkami

Należy dokonać oceny wizualnej drewna i drzew. Sposób oceny wizualnej drewna zależy od jego formy. Kłody, wałki i inne formy drewna okrągłego należy przeglądać przynajmniej w kilku miejscach i poszukiwać żerowisk gatunku (larw, poczwerek, chrząszczy) lub innych śladów jego obecności na korze (otwory wylotowe), na wewnętrznej stronie kory (żerowiska), na powierzchniowych warstwach drewna leżących tuż pod korą (żerowiska, kolebki poczwarkowe). W przypadku drewna ciętego pozbawionego kory należy odszukać fragmenty, które przylegały do kory i na nich poszukiwać żerowisk gatunku. W przypadku drzew należy poszukiwać na korze otworów wylotowych chrząszczy, a w miejscach występowania takich objawów usuwać korę w celu stwierdzenia żerowisk i osobników dorosłych, larw i poczwerek szkodnika. Pobrane larwy należy wrzucić do wrzącej wody na kilka-kilkanaście minut, a następnie zabezpieczyć w 60–70% alkoholu etylowym, gdy nie jest to możliwe można umieścić je bezpośrednio w alkoholu w szczelnym pojemniku. W przypadku stwierdzenia obecności chrząszczy na materiale roślinnym, opakowaniach itp., należy je umieścić w szczelnym pojemniku (próbówka, mały słoik, moczówka itp.) i zalać 60–70% alkoholem etylowym.

W przypadku analizy zasiedlenia zamierających drzew stojących należy zdjąć korę na fragmentach pnia (dla drzew poniżej 15 cm pierśnicy) i konarach, a następnie przystąpić do wyszukiwania charakterystycznych żerowisk i stadiów rozwojowych gatunku.

Zasady pobierania prób gałęzi jesionów, zwłaszcza rosnących w miastach, opisane są szczegółowo w opracowaniu Ryall i wsp. z 2011 r., dostępnym online na stronie: <https://dl1ied5g1xfpx8.cloudfront.net/pdfs/32127.pdf>

Zgodnie z tą metodyką pobieranie próbek gałęzi można wykonać w dowolnym momencie między wrześniem a majem jednakże, ponieważ larwy nadal żerują i rosną, ich żerowiska są najłatwiejsze do zobaczenia, gdy gałęzie są pobrane w okresie po październiku (wczesną jesienią). Technika ta ma zastosowanie w przypadku jesionów o wysokości 6–18 m i pierśnicy 15–50 cm, z dużą, rozłożystą koroną. Przebieg pobierania prób jest następujący:

1. Należy wybrać dwie żywe gałęzie, w środkowej części korony, o średnicy 5–7 cm u podstawy (min. 3 cm; maks. 10 cm), najlepiej z fragmentu korony drzewa zlokalizowanej od południowej strony.
2. Następnie odciąć 75 cm odcinek, licząc od podstawy gałęzi oraz usunąć wszelkie boczne gałęzie z tego fragmentu.
3. Tak pobrany fragment gałęzi należy umieścić w imadle lub innym urządzeniu, w którym zostanie skutecznie umocowany przed dalszymi krokami. Jeżeli próby wymagają transportu na miejsce analizy, należy je odpowiednio zabezpieczyć.
4. Korę należy zdejmować z części gałęzi, która wystaje z imadła (ok. 50 cm odcinek) przy użyciu mocnego i ostrego noża lub innego, odpowiedniego narzędzia (np. ośnik), wycinając podłużne i wąskie paski grubości 1–2 mm.
5. Każdą gałąź (fragmenty kory przylegające do drewna i powierzchniowe fragmenty drewna) należy dokładnie obejrzeć, poszukując żerowisk i/lub larw, poczwerek lub kolebek poczwarkowych szkodnika.

Metoda ta jest mało skuteczna w przypadku drzew niewykazujących objawów porażenia, najlepiej wyszukiwać takich, które posiadają już zewnętrzne oznaki zasiedlenia, np. otwory wylotowe chrząszczy w korze, odsłonięte chodniki larwalne w miejscach odpadniętej lub spękanej kory, a także takie, na których widoczne są charakterystyczne objawy żerowania dzięciołów. Skuteczność wykrycia gatunku przy użyciu opisanej wyżej metody wynosi 74%.

Skuteczną, lecz czasochłonną i pracochłonną metodą wykrycia okazów jest użycie drzew pułapkowych, które można zastosować zwłaszcza w przypadku dużego zagęszczenia szkodnika. W tym celu należy wyznaczyć po 3 drzewa w promieniu 800 metrów o pierśnicy 10–15 cm i wyciąć pas kory o szerokości 20–30 cm na obwodzie rośliny na wysokości pierśnicy (ok. 130 cm nad ziemią). Zabieg ten należy wykonać pod koniec zimy, a jesienią lub kolejnej zimy drzewa należy ściąć i poszukiwać żerowisk gatunku pod korą pnia i gałęzi o średnicy większej niż 5 cm.

Próby z partii materiału roślinnego pobierają inspektorzy PIORiN.

Pobrany materiał roślinny odpowiednio zabezpieczony przed ewentualnym uwolnieniem agrofaga, a także przed wyschnięciem oraz nadmiernym zawilgoceniem, zaopatrzony w informację dotyczącą miejsca i czasu pobrania, należy przekazać do Laboratorium GIORiN (zgodnie z odrębnymi wytycznymi PIORiN w zakresie postępowania z próbami).

7.3.2. Sposób postępowania w przypadku wystąpienia agrofaga

Działania będą realizowane zgodnie z zasadami wynikającymi z przepisów rozporządzenia 2016/2031 oraz rozporządzeń wykonawczych i delegowanych oraz przepisów krajowych, w szczególności ustawy o ochronie roślin przed agrofagami.

Podejmowane działania powinny uwzględniać indywidualną ocenę sytuacji w każdym przypadku.

W przypadku wykrycia agrofaga w roślinach rosnących/uprawianych w danej lokalizacji powinien zostać ustalony obszar wyznaczony (zgodnie z art. 18 rozporządzenia (UE) 2016/2031), który składa się ze strefy porażenia, w której stwierdzono występowanie szkodnika, oraz strefy buforowej, otaczającej strefę porażenia.

Wytyczne dotyczące ustalenia stref obszaru wyznaczonego:

- **strefa porażenia** – o promieniu 100 m wokół porażonych roślin;
- **strefa buforowa** – o promieniu co najmniej 20 km wokół strefy porażenia.

W obszarze wyznaczonym Działu Nadzoru Fitosanitarnego we współpracy z Oddziałami WIORiN powinny podjąć odpowiednie działania, należą do nich:

- zgodnie z zaleceniami standardu EPPO PM 9/14 (1) (2013) należy przeprowadzić lustracje rozgraniczające w promieniu co najmniej 1 km od pierwszego porażonego drzewa, w oparciu głównie o kontrolę wzrokową otworów wylotowych chrząszczy w kształcie litery „D”; wyniki tej lustracji pozwolą na wstępne określenie zasięgu porażenia; standard zakłada, że jeśli pierwsze zaatakowane drzewo nie jest jedynym porażonym drzewem na danym obszarze, prawdopodobieństwo znalezienia innych porażonych drzew w promieniu 100 m od niego jest bardzo wysokie (prawie 100%); lustracje należy prowadzić do otrzymania negatywnych wyników kontroli, wówczas należy określić zbieg obszaru wyznaczonego, tj. wyznaczyć strefę porażenia oraz strefę buforową i na całości tego obszaru powinny być prowadzone poszukiwania szkodnika z użyciem odpowiednich metod (opisanych w punkcie 6.3.1.c i 7.3.1, 7.3.2);
- wycinanie, korowanie (wliczając w to usuwanie zewnętrznej warstwy bielu o grubości 2,5 cm) i niszczenie wszystkich drzew żywicielskich w obrębie strefy porażenia; drzewa należy przycinać blisko powierzchni gleby, a pniaki powinny być mechanicznie niszczone przez odpowiednie maszyny; dokładne sprawdzanie każdego ściętego drzewa na obecność *A. planipennis* poprzez usunięcie kory (co zwiększa prawdopodobieństwo wykrycia szkodnika na danym obszarze do prawie 100%); porażone rośliny i ich części, drewno, kora, o ile jest to konieczne, po pocięciu lub rozdrobnieniu na mniejsze kawałki w inny sposób: porąbaniu lub zrębkowaniu, należy umieścić w workach foliowych i zniszczyć w spalarniach, pod nadzorem właściwego wojewódzkiego inspektora ochrony roślin i nasiennictwa;
- zakaz przemieszczania roślin żywicielskich, w tym drewna, kory poza obszar wyznaczony, z wyłączeniem sytuacji, gdy zastosowano wobec nich środki fitosanitarne eliminujące agrofaga oraz ryzyko jego przeniesienia;
- stosowanie pułapek służących do odłowu chrząszczy – segmentowych, pryzmatycznych lub innych opracowanych; pułapki powinny mieć barwę ciemnozieloną (preferowaną przez samce) lub fioletową (preferowaną przez samice) i posiadać atraktanty takie jak (Z)-3-heksenol i olejek manuka, lub olej phoebe i mieszanę 3-heksenolu z (3Z)-laktone; typy możliwych do zastosowania pułapek opisane są szczegółowo w literaturze (EFSA, 2020) a protokoły ich stosowania dostępne są także na stronie: https://www.aphis.usda.gov/plant_health/plant_pest_info/emerald_ash_b/downloads/e

[ab-survey-guidelines.pdf](#), część z nich dostępna jest w handlu; pułapki należy stosować bezpośrednio przed pojawieniem się osobników dorosłych (przypuszczalnie czerwiec) i powinny działać aż do września, sprawdzać co dwa tygodnie, a przynęty należy wymieniać zgodnie z instrukcją produktu (zwykle co cztery do sześciu tygodni); w pojemniku, gdzie odławiają się owady, powinien znajdować się nietlotny, bezzapachowy płyn konserwujący – np. glikol etylenowy;

- w celach monitoringu oraz ograniczenia liczebności agrofaga można zastosować drzewa pułapkowe, które w przypadku zasiedlenia przez *A. planipennis* należy zniszczyć przed okresem wylotów chrząszczy;
- w obrębie obszaru wyznaczonego zakaz nasadzenia nowych roślin żywicielskich (wyjątek mogą stanowić drzewa pułapkowe); wskazuje się również na możliwość zastępowania usuniętych roślin innymi gatunkami, które nie są roślinami żywicielskimi dla *A. planipennis*;
- na obszarze ryzyka można stosować insektycydy zarejestrowane do zwalczania np. szkodników gryzących lub osobników dorosłych chrząszczy zjadających liście, zawierających substancje czynne: lambda-cyhalotryna, azadyrachtyna; jednakże po zarejestrowaniu środków ochrony roślin dedykowanych do zwalczania *A. planipennis*, należy prowadzić zabiegi z ich użyciem.

W przypadku stwierdzenia obecności szkodnika w strefie buforowej ustanawia się nowy wyznaczony obszar, zgodnie z art. 18 rozporządzenia (UE) 2016/2031 lub szczegółowym rozporządzeniem regulującym zasady zwalczania tego agrofaga.

Ponadto, istotnym jest, aby w obrębie wyznaczonych obszarów Działy Nadzoru Fitosanitarnego we współpracy z Oddziałami WIORiN podnosiły świadomość społeczną dotyczącą zagrożenia ze strony szkodnika oraz środków fitosanitarnych zastosowanych w celu zapobieżenia jego dalszemu rozprzestrzenianiu się poza dany obszar. Należy dołożyć wszelkich starań, aby ogół społeczeństwa, a przede wszystkim podróżni i odpowiednie podmioty zawodowe byli poinformowani o granicach wyznaczonego obszaru, w tym strefy porażenia i strefy buforowej, podejmowanych działaniach oraz zastosowanych środkach fitosanitarnych.

Wykaz aktualnie dopuszczonych środków ochrony roślin dostępny jest na stronie: <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/wyszukiwarka-srodkow-ochrony-roslin---zastosowanie>

7.3.3. Zakresy odpowiedzialności

- Oddziały WIORiN: kontrola fitosanitarna materiału roślinnego; uczestniczenie w ocenie źródła i zasięgu porażenia; jeżeli ma zastosowanie, uczestniczenie w ustaleniu obszaru wyznaczonego; uczestniczenie w określeniu środków i nadzór nad zrealizowaniem tych środków; nadzór nad działaniami podejmowanymi przez podmioty profesjonalne w celu zwalczania i ograniczenia występowania agrofaga;
- Dział Nadzoru Fitosanitarnego WIORiN: koordynowanie działań; ocena źródła i zasięgu porażenia; ustalenie obszaru wyznaczonego; określenie środków fitosanitarnych, które wymagają zastosowania; przygotowanie notyfikacji o wykryciu agrofaga; współpraca z innymi WIORiN oraz GIORiN (Biurem Nadzoru Fitosanitarnego i Współpracy Międzynarodowej oraz Centralnym Laboratorium); współpraca z innymi instytucjami/urzędami z poziomu województwa; prowadzenie szkoleń dla pracowników Inspekcji;
- Laboratoria GIORiN: identyfikacja agrofaga;

- Biuro Nadzoru Fitosanitarnego i Współpracy Międzynarodowej GIORiN: wsparcie WIORiN przy ustaleniu obszaru wyznaczonego i środków fitosanitarnych; koordynowanie współpracy pomiędzy WIORiN; wprowadzenie do systemu KE informacji o wykryciu szkodnika; współpraca z organizacjami ochrony roślin innych państw członkowskich Unii i Komisją Europejską; współpraca ze środowiskiem naukowym i innymi instytucjami/urzędami z poziomu centralnego; prowadzenie szkoleń o charakterze kaskadowym dla pracowników Inspekcji.

8. Zakończenie działań w wyniku eliminacji agrofaga

W przypadku *A. planipennis*, jeśli przez okres co najmniej dwóch cykli rozwojowych lub minimum 4 lat w zależności, który z tych okresów jest dłuższy, podczas corocznego monitoringu nie stwierdzi się obecności stadiów rozwojowych agrofaga na roślinach lub ich częściach, wliczając w to drewno, gałęzie oraz dorosłe chrząszcze nie zostaną odłowione na pułapki, zostaną zaniechane zabiegi podjęte w strefie wyznaczonej, a agrofag zostanie uznany za wyniszczonego.

9. Finansowanie

Działania kontrolne oraz w zakresie nadzoru nad zrealizowaniem przez posiadaczy ustalonych nakazów i zakazów (wdrożeniem środków fitosanitarnych) realizowane są przez wojewódzkich inspektorów ochrony roślin i nasiennictwa oraz Głównego Inspektora Ochrony Roślin i Nasiennictwa (organa PIORiN) w ramach środków budżetowych przyznanych w budżecie państwa na dany rok na realizowanie zadań ustawowych.

Środki fitosanitarne, konieczne w celu zwalczania i zapobiegania rozprzestrzenianiu się agrofaga, realizowane są przez posiadaczy (strony) na ich koszt (art. 11 ustawy o ochronie roślin przed agrofagami).

Istnieje też możliwość, że jeżeli agrofag nie występował dotychczas na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, Główny Inspektor na wniosek zainteresowanego podmiotu, może w drodze decyzji, ze środków budżetowych z części, której dysponentem jest minister właściwy do spraw rolnictwa, całkowicie albo częściowo pokryć koszty zwalczania lub zapobiegania rozprzestrzenianiu się tego agrofaga poniesione przez ten podmiot (art. 10 ustawy o Państwowej Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa).

10. Źródła

Chamorro M.L., Jendek E., Haack R.A., Petrice T., Woodley N.E., Konstantinov A.S., Volkvitsh M.G., Yang X.-K., Grebennikov V. 2015. Illustrated guide to the emerald ash borer, *Agrilus planipennis* Fairmaire and related species (Coleoptera, Buprestidae). Pensoft Publishers, Sofia. <https://www.fs.usda.gov/treearch/pubs/49163>.

Chamorro M.L., Volkovitsh M.G., Poland T.M., Haack R.A., Lingafelter S.W. 2012. Preimaginal stages of the emerald ash borer, *Agrilus planipennis* Fairmaire (Coleoptera: Buprestidae): an invasive pest on ash trees (*Fraxinus*). PLoS One 7, e33185. <https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0033185>.

Cipollini D., Rigsby C.D., Peterson D.L. 2017. Feeding and Development of Emerald Ash Borer (Coleoptera: Buprestidae) on Cultivated Olive, *Olea europaea*, Journal of Economic Entomology 110 (4): 1935–1937. DOI: 10.1093/jee/tox139

EFSA (European Food Safety Authority), Schans J., Schrader G., Delbianco A., Graziosi I., Vos S. 2020. Pest survey card on *Agrilus planipennis*. EFSA supporting publication 2020:EN-1945. 43 ss. DOI: 10.2903/sp.efsa.2020.EN-1945
<https://efsa.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.2903/sp.efsa.2020.EN-1945>.

EPPO. 2013. PM 9/14(1). *Agrilus planipennis*: procedures for official control. EPPO Bulletin 43 (3): 499–509. DOI: <https://doi.org/10.1111/epp.12063>

Herms D.A., McCullough D.G. 2014. Emerald ash borer invasion of North America: history, biology, ecology, impacts, and management. Annual Review of Entomology 59: 13–30. DOI: 10.1146/annurev-ento-011613-162051

Kelnarova I., Jendek E., Grebennikov V.V., Bocak L. 2019. First molecular phylogeny of *Agrilus* (Coleoptera: Buprestidae), the largest genus on Earth, with DNA barcode database for forestry pest diagnostics. Bulletin of Entomological Research 109 (2): 200–211.

Ryall K.L., Fidgen J.G., Turgeon J.J. 2011. Detection of emerald ash borer in urban environments using branch sampling. Canadian Forest Service.

Valenta V., Moser D., Kapeller S., Essl F. 2016. A new forest pest in Europe: a review of Emerald ash borer (*Agrilus planipennis*) invasion". Journal of Applied Entomology. DOI: 10.1111/jen.12369.